

HERMES.

Organ för den arendska stenografien i Sverige,
utgifven af Svenska Stenografförbundet,
redigerad af *Conrad Lundgren*, Upsala.

N:o 8.

Augusti.

1886.

Utkommer i 12 nummer om året mellan den 10 och 20 i hvarje månad. Prenumeration sker på närmaste postanstalt. Pris för år 2 kr. 75 öre, för $\frac{1}{2}$ år 1 kr. 50 öre. Medlemmar af sv. stenografförbundet, som rekvrirera minst 5 ex. under en adress direkt hos redaktionen, erhålla ex. för 2 kr. 25 öre, och då minst 10 ex. tagas, för 2 kr. Förbundsörening, som rekvrirerar minst 5, 10 eller 20 ex. under en adress direkt hos redaktionen, erhåller ex. för resp. 2 kr., 1 kr. 75 öre, 1 kr. 50 öre. Lösnummer kosta 30 öre.

Är Arends' system regellöst?

Enligt vårt löfte i ett föregående nummer gå vi här till undersökning af den frågan, huruvida det arendska systemet genom strikta regler kan bestämmas.

Vi svara på denna fråga både ja och nej.

Vi svara nej, så till vida som allt som har med språket att skaffa — sålunda i främsta hand skriften — ovilkorligen också måste stämpas af samma regellöshet som språket. Vi vilja här endast peka på ortografien. Är det möjligt att erhålla en *fullt* säker, en *fullt* bestämd ortografi? Vårt lands främste målsmän för de båda olika riktningarne på detta område, professor E. Tegnér och docenten Ad. Noreen, äro eniga om, att så icke är, och hvad som gäller om den vanliga skriften i detta hänseende, det gäller äfven och i kanske ännu högre grad om stenografien. Det arendska systemet, som närmare än något af mig känt system ansluter sig till språket, har i *detta* afseende kanske större svårigheter att bli regleradt än något annat skrifssystem.

Vi vilja för att belysa vårt påstående endast anföra ett exempel. Det är i den arendska stenografien en hufvudregel att låta stammen utgöra ett helt för sig, som oförändradt bibehålles¹⁾ efter förstafvelser, före ändelser och i sammansättningar. Så vore det t. ex. det värsta fel en arendsian gärna kunde göra att skrifva »stå» och »förstå» med olika slags »st», bi-laga med tecknet för »bil», högaktningfullt i st. f. högaktningfullt o. s. v. Denna regel, att alltid låta stammen eller — i sammansatta ord — stammarne tydligt framträda, kan likväl ej alltid göra sig gällande. Man kan t. ex. ej begära, att hvarje stenograf skall känna, af hvilka enkla delar ett ord af latinskt eller grekiskt ursprung är sammansatt. För dylika fall får uttalet tjena som surogat för etymologien. Man skrifver sålunda ka-tolik (med »to» öfver linien för uttryckande af »t»), trots ordet såsom uppkommet af de grekiska orden *κατά* och *ἀρχή* (kata och holos), borde skrivas kat-olik. På samma sätt skrives mo-narki efter uttalet, oakadt härledningen af *μόνος* och *ἀρχεῖν* (monos och archein) bjuder skrifsättet mon-arki.

1) Att några — om också ytterst få — inkonsekvenser härvidlag finnas, veta vi väl; men vi hoppas, att de i den förestående systemrevisionen komma att bortjännas.

Äfven i svenska ord kan det understundom vara svårt att afgöra, huruvida man har att strängt följa härledningen eller ej. Så t. ex. i ordet frukost. A-ntingen bör detta skrivas med hufvudtecknet för *k*, såsom sammansatt af fru (beslägtadt med det tyska früh = tidig) och kost, hvilket skrifsätt förefaller oss naturligt, eller också har man att använda bitecknet för *k*, alldenstund härledningen ligger så pass långt bort, att icke hvars och ens språksinne genast fattar den¹). Ett annat dylikt exempel lemna ortnamnen Knifsta, Märsta m. fl. på»-sta.» Utan tvifvel är slutstavelsen -sta en korrumperad form af »stad», hvarför den, strängt taget, borde skrivas med hufvudtecknet för »st», men å andra sidan ligger härledningen ej klar för språksinnet, äfven ett ganska utbildadt sådant, och uttalet fordrar också, att ordet behandlas som enkelt och sålunda skrives med bitecknet för »st.»

Hvar nu gränsen skall sättas mellan de ord, som böra skrivas efter etymologien — i den mening vi här ofvan tagit detta ord —, och de ord, hvilka böra skrivas efter det af härledningen oberoende uttalet, det är en fråga, som blir svår och hardt när omöjlig att afgöra. Alla gränser äro svåra att bestämma, isynnerhet då de som här bero på styrkan af en hos olika personer så olika stark känsla som språkkänslan. Vi medgifva, att detta är ett ondt, men det är ett nödvändigt ondt, som Arends' stenografi delar med den vanliga skriften och äfven med andra stenografiska system, ehuru inkonsekvensen t. ex. hos Gab. system är betydligt större. För öfrigt gjorde det väl ej så synnerligen mycket, om en stenograf med starkare eller svagare språkkänsla än den normala skulle skriva ett dylikt ord på annat sätt än den normala språkkänslan fordrar: Ordet kan ju i alla fall läsas och ej läsas för något annat än det är.

Arends' stenografi är en skrift, som söker att komma skriftidealet så nära som möjligt, utgöra en så trogen bild af språket som möjligt, och drabbas därför icke blott i det nu anförda fallet, utan äfven i flere andra af samma osäkerhet som språket. För alla dessa fall finnes blott en enda stor regel, den viktigaste i hela det arends'ka systemet, att lyssna till hvad språkkänslan säger. Men språkkänslan är olyckligtvis individuell, d. v. s. olika — i någon mån åtminstone — hos hvarje särskild individ. Skilnaden mellan de olika individernas språkkänsla är det som gör, att man i viss mening och till en viss grad kan kalla det arends'ka systemet regellöst.

Men därmed stannar också regellösheten. I alla andra hänseenden är systemet fullt tydligt bestämdt genom regler.

Det skulle nu höra tillsammans med vårt ämne att framställa resultatet af våra forskningar om regellösheten i andra system, men då vi tro att detta skulle vara af intresse blott för ett litet fåtal af våra läsare, ha vi här velat nöja oss med att vederlägga påståendet, att Arends' system skulle vara regellöst — eller, rättare sagt, vi ha uppvisat, i hvad mån beskyllningen för regellöshet är sann, äfvensom, att en dylik regellöshet måste finnas hos hvarje skriftsystem. Vill man påstå, att i Arends' system finnes något annat slags regellöshet än den, som beror på språkkänslans olika styrka hos olika personer, nå väl, då må man bevisa oss det genom anförande af exempel, hvilkas skrifsätt ej stämma öfverens med de i läroboken gifna reglerna.

C. L.

---

1) Samma osäkerhet råder i vanlig skrift. Anser man där härledningen klar bör ordet stavas »frukost», anser man den åter mindre tydlig, bör man skriva ordet »fruekost» (eller »fruekost»), som sv. rättstafningssällskapet gör — se 2:dra uppl. af dess brättstavningslära»).

Berömda vänner af Stenografien.

(Fritt efter tidn. »Die Stenografien».)

De grunder, som af ickestenografer anföras mot stenografien, hafva så ofta blifvit på det mest slående sätt vederlagda, att det knappt lönar mödan att här återupprepa dem. Föröfrigt gifves det äfven stenografiffender, hvilka ej äro tillgängliga för någon som helst saklig vederläggning af sina åsigtter. Gent emot dessa är det enda medlet att anföra *auktoriteter*, namn som läsas i verldshistorien. Kanske skall det därigenom lyckas att aftvinga dem en viss aktning för den stenografiska konsten.

Den förste, om hvilken vi känna, att han använt ett slags kortskrift, är *Xenophon* (400 f. Kr.). Den grekiske historieskrifvaren *Diogenes Laërtius* säger om honom, att han med stenografiska tecken upptecknat *Sokrates* föredrag och blott därigenom blifvit satt i stånd att föreviga dem. Hans medlärjunge *Plato* (fortidens störste filosof) använde likaledes stenografiska tecken.

Hos romarne var skalden *Ennius* (200 f. Kr.) den förste, som — troligen efter grekiskt mönster — uppställde och använde stenografiska tecken. Med dessa, som förbättrades och förökades af *Tiro*, afskref denne sin herre och vän *Ciceros* tal och räddade därigenom desamma åt efterverlden. Äfven *Cicero* själf kände »de tironiska noterna» och använde dem ofta.

Under kejsar *Augustus* gafs stenografisk undervisning i 300 skolor i det romerska riket och skalder som *Martialis* och *Ausonius* besjöngo den nyttiga konsten. Ja, den fick ett sådant anseende, att t. o. m. kejsarne lärde sig den. *Suetonius*, en romersk historieskrifvare omkr. 100 e. Kr., berättar, att kejsarne *Octavius Augustus* och *Vespasianus* voro väl förfarna i bruket af snabbskriften. Äfven den bekante *Cesar* och *Vespasiani* son *Titus* (Jerusalems eröfrare) lära ha använt stenografi.

De alexandrinske lärde *Didymus* och *Origines* (200 e. Kr.) ha blott därigenom förmått producera sina tusentals skrifter, att de dikterade dem för skickliga stenografer.

Ett liknande bruk af snabbskriften gjorde kyrkofäderna *Augustinus*, *Hieronymus* och *Basilius*. Påfven *Gregorius I den store* (slutet af 500 talet) använde stenografer vid sin korrespondens som handsekreterare. »Nordens apostel», *Ans-garius* († 865), var själf stenograf och medförde kändedom om denna konst till Norden, där den synes ha bibehållit sig längre än annorstädes.

Den förste kände snabbskrifvaren i nyare tiden var Dr. *Cruciger*, en vän till *Luther* och *Melanchton*. Han refererade 1519 disputationen i Leipzig mellan *Luther* och professor *Eck* i Ingolstadt och 1521 *Luthers* tal på riksdagen i Worms. Dock synes han ha varit den ende stenografen i Tyskland på sin tid, och man får ej veta, om hans konst har öfverlevat honom.

Däremot vaknade kortskriften nästan samma tid åter till lif i England och stod redan vid slutet af 1500-talet i full blomstring därstädes. Det är denna konst vi ha att tacka för bibehållandet af Shakespeares dramatiska mästerverk. Det var på denna tid vanligt, att skalderna sålde sina verk till något skådespelarsällskap, i hvars intresse det låg att omsorgsfullt skydda sin litterära egendom. Allmänhetens helt naturliga önskan att få läsa hvad de sett uppföras kunde, då författarne afstått från rätten att förfoga öfver sina alster, tillfredsställas blott på ett sätt, som efter nutidens åskådning måste kallas orättmätigt. Mot teatersällskapens vilja stenograferades pjeserna under själva uppförandet, öfversattes till vanlig skrift och förlades af bokhandlare. Efterverlden har dock allt skäl att vara dessa tacksam, ty utan de kortskriftliga uppteckningarne hade vi förmodligen ingen — Shakespeare.

Vid medlet af 1600 talet undervisades i stenografi först vid universitetet i *Oxford* och snart derpå vid Storbritanniens öfriga högskolor. Med synnerlig förkärlek omfattade konung *Karl I* (halsbuktad 1649) den stenografiska konsten, och i sitt fängelse har han på stenografisk skrift upptecknat många tankar öfver sin ställning och tidens tilldragelser. Hur högt kända domer af stenografien då skattades, framgår af det yttrande, som general *Monk* fälde, då *Karl II* af England beklagade sig öfver sin statssekreterare: Sir, jag vet ej, hvilken för en statssekreterare nödvändig egenskap han saknar: han förstår franska och är en skicklig stenograf!).

(Forts. följer).

Anonser.

(Anonspris: 30 öre för genomlöpande petitråd eller motsvarande rum; 1 kr. för förlofnings-, vigsel- och födelse-anons, 2 kr. för dödsanons. Vid längre annonsering rabatt).

Hos redakt. af *Hermes* kan rekvireras:
Lärobok i L. A. F. Arends' stenografi, 3 godtköpsuppl. Pris 50 öre.

Stenogr. Bibliotek I (Tegnér's »Axel»). Pris: 35 öre.

Stenogr. Bibliotek II (Originaluppsatser af 12 olika förf.). Pris: 1 kr.

Hermes för 1884, redigerad af E. Bergsten. Pris: 1 kr. 50 öre.

Hermes för 1885, redigerad af E. Bergsten och C. Lundgren. Pris: 2 kr.

Arends' Leitfaden, 15 uppl. Pris: 2 kr.

Dr. Grosse, Die Pädagogik und die Stenographie. Pris: 75 öre.

Hübner, Rede bei der Gedächtnisfeier für Leopold Arends 1883. Pris: 25 öre.

Hübner, Rede bei der Feier des 25-jährigen Bestehens der Arends'schen Schule 1885. Pris: 25 öre.

People's Shorthand by L. A. F. Arends. Adapted to the english language by

Wim Medorn, Prof. of Music. Pris: 1 kr. 10 öre.

Vid rekvisitioner å dessa böcker för minst 5 krr lemmas 10 % och vid rekvisitioner för minst 20 krr. 20 % rabatt.

Vidare kan från *Hermes* redaktion rekvireras:

Om skriftsystem, särskildt det arends'ska stenografisystemet och dess principer, tillägnad alla som skriva. (Propagandaskrift). Pris: 1 ex. 14 öre, 5 ex. 50 öre, 10 ex. 90 öre, 25 ex. 2 kr., 50 ex. 3 kr. 50 öre, 100 ex. 5 kr.

Underläggspapper (synnerligen lämpliga för elever i stenogr. kurser). Pris: 5 öre för kvartblad (jämt 4 öre för hvarje påbegynt tiotal i porto).

Arends'byster af gips (höjd 20 cm.). 1) bronserade: pris (utom porto) 3 kr.; 2) hvita: pris (utom porto): 2 kr. 50 öre.

1) En af Sveriges nuvarande statsråd och departementschefer har enligt hvad vi ur fullt kompetent källa erfärit, stenografien att tacka för sin taburet.

Red. ann.